

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU

IZVJEŠĆE
O OBAVLJENOJ REVIZIJI

ISTARSKI DEMOKRATSKI SABOR

Zagreb, svibanj 2009.

SADRŽAJ

stranica

I.	OSVRT NA NALOGE I PREPORUKE REVIZIJE ZA 2007.	2
II.	REVIZIJA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA I POSLOVANJA ZA 2008.	2
1.	PRAVNA REGULATIVA	2
2.	DJELOKRUG RADA I UNUTARNJE USTROJSTVO	3
3.	RAČUNOVODSTVENO POSLOVANJE I PLANIRANJE	4
3.1.	Program rada i finansijski plan	4
3.2.	Poslovne knjige	5
3.3.	Sustav unutarnjih kontrola	5
3.4.	Financijski izvještaji	6
3.5.	Popis imovine i obveza	7
3.6.	Potraživanja i obveze	7
4.	NOVČANA SREDSTVA	7
5.	PRIHODI	8
5.1.	Prihodi iz proračuna	8
5.2.	Prihodi od članarina	9
5.3.	Prihodi od dobrovoljnih priloga (donacija)	9
5.4.	Drugi prihodi	9
6.	Rashodi	10
6.1.	Rashodi za zaposlene	14
6.2.	Materijalni rashodi	11
6.2.1.	Rashodi za usluge	11
6.2.2.	Rashodi za materijal i energiju	13
6.2.3.	Rashodi za naknade troškova zaposlenima	13
6.2.4.	Drugi materijalni rashodi	13
6.3.	Rashodi za amortizaciju	13
6.4.	Financijski rashodi	14
6.5.	Rashodi za donacije	14
7.	NABAVA IMOVINE	15
8.	NALAZ	16
III.	MIŠLJENJE	17

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU

Klasa: 041-01/09-01/143

Urbroj: 613-02-03-09-5

Zagreb, 28. svibnja 2009.

IZVJEŠĆE O
OBAVLJENOJ REVIZIJI FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA I POSLOVANJA
ISTARSKOG DEMOKRATSKOG SABORA ZA 2008.

Na temelju odredbi članaka 4. i 7. Zakona o državnoj reviziji (Narodne novine 49/03 - pročišćeni tekst i 177/04) te odredbe članka 17. Zakona o financiranju političkih stranaka, nezavisnih listi i kandidata (Narodne novine 1/07) obavljena je revizija poslovanja Istarskog demokratskog sabora (dalje u tekstu: Stranka) za 2008.

Revizija je obavljena u razdoblju od 11. ožujka do 28. svibnja 2009.

Postupak revizije proveden je u skladu s revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija - INTOSAI revizijski standardi (Narodne novine 93/94) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora.

Ciljevi revizije bili su:

- provjeriti istinitost i vjerodostojnost financijskih izvještaja,
- provjeriti primjenu zakona i drugih propisa vezanih uz organizaciju i financijsko računovodstveno poslovanje,
- provjeriti pravilnost stjecanja prihoda,
- provjeriti pravilnost izvršenja rashoda odnosno provjeriti jesu li financijska sredstva korištena isključivo za ostvarenje ciljeva utvrđenih programom i statutom Stranke, te
- provjeriti pravilnost izvršenja drugih transakcija.

I. OSVRT NA NALOGE I PREPORUKE REVIZIJE ZA 2007.

Državni ured za reviziju obavio je reviziju financijskih izvještaja i poslovanja Stranke za 2007., o čemu je sastavljeno Izvješće i izraženo uvjetno mišljenje.

Revizijom su utvrđene određene nepravilnosti opisane u Izvješću i Stranci je naloženo da ih otkloni, odnosno poduzme potrebne radnje i prihvati predložene preporuke kako se nepravilnosti ne bi ponavljale u daljnjem poslovanju.

Revizijom za 2008. je utvrđeno u kojim slučajevima je postupljeno i u kojima nije postupljeno prema danim nalogima i preporukama Državnog ureda za reviziju.

Nalozi i preporuke prema kojima je postupljeno:

1. Za naplatu potraživanja od članarine upućene su pisane opomene članovima Stranke.
2. Obavljena je kontrola putnih računa prije unosa podataka u poslovne knjige. Knjigovodstvene isprave su ovjerene od odgovorne osobe. Za nabavu roba, radova i usluga ispostavljene su narudžbenice dobavljača.

Nalog prema koje nije postupljeno:

1. Putni radni listovi za službene automobile, te evidencije o potrošnji goriva nisu vođene.

Stranka je i nadalje u obvezi postupiti prema danom nalogu Državnog ureda za reviziju.

II. REVIZIJA FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA I POSLOVANJA ZA 2008.

1. PRAVNA REGULATIVA

Poslovanje političkih stranaka uređuju sljedeći propisi:

- Zakon o financiranju političkih stranaka, nezavisnih lista i kandidata,
- Zakon o političkim strankama (Narodne novine 76/93, 111/96, 164/98 i 36/01),
- Zakon o porezu na dohodak (Narodne novine 177/04 i 73/08),
- Zakon o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04, 90/05 i 76/07),
- Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (Narodne novine 69/03, 19/07 i 20/09),
- Uredba o računovodstvu neprofitnih organizacija (Narodne novine 10/08 i 7/09),
- Pravilnik o načinu vođenja evidencija i izdavanja potvrda o primitku članarina i dobrovoljnih priloga (Narodne novine 26/07),
- Pravilnik o porezu na dohodak (Narodne novine 95/05, 96/06, 68/07, 146/08, 2/09 i 9/09),
- Pravilnik o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine 60/96, 113/97, 7/99, 112/99, 119/99, 44/00, 63/00, 80/00, 109/00, 54/01, 58/03, 198/03, 55/04, 77/04, 153/05, 79/07 i 34/08), te drugi propisi.

2. DJELOKRUG RADA I UNUTARNJE USTROJSTVO

Prema izvratku iz registra političkih stranaka Središnjeg državnog ureda za upravu, Stranka je upisana u registar političkih stranaka pri Ministarstvu uprave 19. veljače 1990. Sjedište Stranke je u Puli, Splitska 3. Rješenjem kojim se odobrava upis utvrđeno je da je osnivačka skupština održana 14. veljače 1990.

Statutom koji je donio Sabor Stranke u ožujku 2003., određeno je članstvo i unutarnje ustrojstvo, te tijela Stranke (Sabor, Savjet, Predsjedništvo i Predsjednik). Sabor čine članovi Savjeta, članovi Garantnog odbora i fiducijari izabrani na skupštinama podružnica. Tajništvo je izvršno tijelo Stranke. Također, utvrđeni su odnosi između tijela, način izbora i trajanja mandata, zastupnici i vijećnici, te upravljanje imovinom i poslovanje Stranke. U prijelaznim i završnim odredbama Statuta, određeno je da Sabor može odlučiti o prestanku djelovanja Stranke dvotrećinskom većinom glasova ukupnog broja članova. U slučaju prestanka djelovanja Stranke, imovina pripada Istarskoj županiji. Član Stranke ne može biti član druge političke stranke, osim onih koje svojom odlukom dopusti Savjet. Registar članova smatra se tajnom. Temeljni organizacijski oblik je podružnica, koja može biti općinska i gradska. Iznimno, prema odredbama spomenutog Statuta, gradske podružnice mogu biti oblik povezivanja i organiziranja na području više jedinica lokalne samouprave, o čemu odluku donosi Savjet. Također, postoji i Zajednica podružnica kao oblik povezivanja i organiziranja na području koji predstavlja društvenu cjelinu. Stranka ima 15 gradskih, te 36 općinskih podružnica ili ukupno 51 organizacijsku jedinicu.

Sabor se održava najmanje jednom u dvije godine, a saziva ga Predsjedništvo. Obavezno se saziva nakon parlamentarnih izbora radi analize izbornih rezultata i izjašnjavanja o predsjedništvu. Sabor donosi programsku deklaraciju, Statut, bira i razrješava Predsjednika i pet potpredsjednika, te potvrđuje izbor članova predsjedništva i Garantnog odbora. Savjet je najviše tijelo Stranke koje čine Predsjedništvo, predsjednici podružnica, te predsjednici zajednica podružnica. Donosi opće akte i odluke, imenuje i razrješava glavnog tajnika i zamjenika glavnog tajnika, usvaja financijski plan i završni račun.

Predsjedništvo je izvršno političko tijelo Stranke. Rukovodi i izvršava odluke Sabora i Savjeta, predlaže kandidate za parlamentarne, županijske, gradske i općinske izbore, imenuje i razrješava tajnike, a čine ga predsjednik, pet potpredsjednika, glavni tajnik, članovi predsjedništva. Također, članovi su župan i predsjednik skupštine Istarske županije, ako su članovi Stranke.

Prema odredbama članka 39. Statuta, predsjednik predstavlja i zastupa Stranku, rukovodi između sjednica predsjedništva, saziva predsjedništvo, usklađuje i potiče rad tijela, te obavlja druge poslove za koje ga ovlasti Savjet ili Predsjedništvo.

Tajništvo je izvršno tijelo koje čine glavni tajnik, zamjenik glavnog tajnika i četiri do osam tajnika. Provodi politiku te podnosi prijedlog tijelima o svim pitanjima, upravlja imovinom, donosi unutarnje propise iz područja radnih odnosa, odluku o članarini, te drugo. Glavni tajnik sudjeluje u pripremi i radu tijela, te osigurava organizacijske, materijalne i tehničke uvjete za rad Stranke.

Garantni odbor je nadzorno tijelo Stranke. Sastoji se od članova koje izabere skupština zajednica podružnica. Nadzire materijalno financijsko poslovanje, te podnosi izvješće Savjetu za svaku kalendarsku godinu, donosi konačne odluke na žalbe unutar Stranke, te odlučuje o usklađenosti svih odluka sa Statutom Stranke.

Izbor čelništva i predsjedništva Stranke, Garantnog odbora, Savjeta te tajništva obavlja se tajnim glasovanjem. Mandat tijela je četiri godine.

Članovi kluba zastupnika i vijećnika mogu biti i nezavisni kandidati. Predsjednik kluba treba biti član Stranke.

Koncem 1997. donesen je Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu ureda Stranke, a početkom rujna 2008. donesen je novi Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu ureda Stranke. U veljači 2008. donesen je Pravilnik o registru članova kojim su određena prava uvida u registar članova nadležnih tijela Stranke na pojedinim razinama, a koji su dužni jednom godišnje izvršiti provjeru i ispravak podataka u spomenutom registru.

Predsjednik Stranke je Ivan Jakovčić, a glavni tajnik je do 1. travnja bio Emil Soldatić, a nakon toga Tedi Chiavalon. Na temelju Statuta i odluke predsjedništva za financijsko i pravno poslovanje Stranke odgovoran je glavni tajnik.

3. RAČUNOVODSTVENO POSLOVANJE I PLANIRANJE

Stranka kao neprofitna organizacija obvezna je voditi poslovne knjige i sastavljati financijske izvještaje u skladu s odredbama Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija donesene u siječnju 2008.

3.1. Program rada i financijski plan

- Program rada

Prema obrazloženju Stranke, programska deklaracija i Statut Stranke temeljni su dokumenti koji određuju dugoročno usmjerenje i djelokrug rada Stranke. Godišnji program rada za 2008. nije donesen.

Prema odredbama članka 2. Zakona o financiranju političkih stranaka, nezavisnih lista i kandidata, financijska sredstva politička stranka može koristiti isključivo za ostvarenje ciljeva utvrđenih programom i Statutom političke stranke.

S obzirom da su programska deklaracija i Statut Stranke temeljni dokumenti koji određuju dugoročno usmjerenje i djelokrug rada Stranke, Državni ured za reviziju predlaže uz financijski plan, donošenje i godišnjeg programa rada s opisom glavnih aktivnosti i potrebnih sredstava, te izvore financiranja, što bi omogućilo učinkovito upravljanje i kontrolu nad financijskim sredstvima.

- Financijski plan

Godišnji prijedlog financijskog plana donio je Savjet Stranke početkom travnja 2008. Prema obrazloženju Stranke navedeni dokument je usklađen s programskom deklaracijom Stranke. Planirani su prihodi u iznosu 3.711.750,00 kn, rashodi u iznosu 3.407.000,00 kn, te višak prihoda u iznosu 304.750,00 kn. Također, planirane su investicije u iznosu 300.000,00 kn. Financiranje nabave imovine planirano je putem dugoročnog financijskog leasinga u iznosu 200.000,00 kn, te iz vlastitih izvora jednokratnom uplatom u iznosu 100.000,00 kn.

Planirani rashodi u iznosu 3.407.000,00 kn odnose se na rashode za usluge u iznosu 1.150.000,00 kn, rashode za zaposlene u iznosu 1.477.000,00 kn, rashode za materijal i energiju u iznosu 287.000,00 kn, financijske rashode i rashode za amortizaciju u iznosu 38.000,00 kn, te druge rashode u iznosu 455.000,00 kn.

Za financiranje navedenih rashoda, planirani su prihodi u iznosu 3.711.750,00 kn. Odnose se na prihode iz državnog proračuna u iznosu 1.100.000,00 kn, iz gradskih proračuna u iznosu 1.600.000,00 kn, iz županijskih proračuna u iznosu 400.000,00 kn, iz općinskih proračuna u iznosu 300.000,00 kn, od dobrovoljnih priloga (donacija) u iznosu 150.000,00 kn, od članarina u iznosu 100.000,00 kn, te druge prihode u iznosu 61.750,00 kn.

3.2. Poslovne knjige

Knjigovodstvene usluge za Stranku obavlja knjigovodstveni ured na temelju zaključenog ugovora. Ustrojene su sljedeće poslovne knjige: dnevnik, glavna knjiga, te pomoćne knjige. Od pomoćnih knjiga vode se knjiga blagajne, knjiga osnovnih sredstava, knjiga ulaznih računa, te knjiga primljenih i izdanih vrijednosnih papira. Nije vođena evidencija o potrošnji goriva ni putni radni listovi za službene automobile. Odredbama članka 6. Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija, propisano je vođenje evidencije putnih naloga i korištenja službenih automobila.

Rashodi za usluge promidžbe više su iskazani za 197.000,00 kn jer su pogrešno evidentirane uplate predujma za usluge promidžbe putem elektronskih medija i zakup oglasnih površina. Odredbama članka 20. Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija propisano je da se rashodi priznaju uz primjenu računovodstvenog načela nastanka događaja što znači da se rashodi priznaju u izvještajnom razdoblju na koje se odnose neovisno o plaćanju.

Usluge promidžbe putem elektronskih medija ugovorene su s televizijskom kućom. Prema ugovoru zaključenom 10. listopada 2008., utvrđeno je okvirno razdoblje oglašavanja u vrijeme predizborne kampanje u razdoblju od 18. travnja do 18. svibnja 2009., te vrijeme emitiranja promidžbenih poruka. Spomenuti dobavljač je u studenome 2008. za uplaćeni predujam u iznosu 122.000,00 kn ispostavio račun za usluge promidžbe koje se trebaju obaviti u tijeku 2009. Račun i ugovor potpisani su od strane odgovorne osobe. Kao sredstvo osiguranja za dobro izvršenje posla Stranici je dostavljena bjanko zadužnicu. Ugovor o zakupu oglasnih površina zaključen je s trgovačkim društvom 20. lipnja 2008. Ugovoren je zakup 119 oglasnih površina na području Istarske županije i grada Opatije. Ugovorena cijena iznosila je 243.596,70 kn bez poreza na dodanu vrijednost. Također, ugovoreno je oglašavanje 14 city light površina na području jednog grada po cijeni u iznosu 32.106,06 kn bez poreza na dodanu vrijednost. Zakup navedenih površina odnosi se na od 14 dana u dva termina u razdoblju od 23. travnja do 20. svibnja 2009. Ukupna cijena zakupa ugovorena je u iznosu 275.702,76 kn, bez poreza na dodanu vrijednost. Stranka se ugovorom obvezala uplatiti predujam u iznosu 61.475,00 kn (bez poreza na dodanu vrijednost) do konca lipnja 2008. Ugovor je potpisan od strane odgovorne osobe. Stranka je tijekom lipnja 2008. na temelju zaključenog ugovora i ispostavljenog računa, uplatila navedenom društvu predujam u iznosu 75.000,00 kn, s porezom na dodanu vrijednost (ili 61.475,40 kn bez poreza na dodanu vrijednost). Račun i ugovor potpisani su od strane odgovorne osobe. Za osiguranje za dobro izvršenje posla nisu ugovorena sredstva osiguranja.

Dani predujmovi u iznosu 197.000 kn (s porezom na dodanu vrijednost) nisu iskazani na računima potraživanja nego na računima rashoda. Odredbama članka 3. Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija, propisano je da se računovodstveno poslovanje neprofitnih organizacija temelji na opće prihvaćenim računovodstvenim načelima točnosti, istinitosti, pouzdanosti i pojedinačnom iskazivanju pozicija.

Državni ured za reviziju nalaže evidentiranje i priznavanje poslovnih događaja u skladu s odredbama Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija. Također predlaže u slučajevima kada se ugovara plaćanje predujmom ugovaranje sredstava osiguranja za dobro izvršenje posla.

3.3. Sustav unutarnjih kontrola

Sustav unutarnjih financijskih kontrola treba osigurati učinkovito upravljanje financijskim sredstvima i drugom imovinom. Stranaka je uspostavila sustav unutarnjih kontrola. Prije unosa podataka u poslovne knjige svaka knjigovodstvena isprava ovjerena je i kontrolirana od tajnika i glavnog tajnika Stranke. Također, određene su tri osobe (po dvije zajedno) ovlaštene osobe za potpisivanje naloga za plaćanje računa.

Šifre kupca i dobavljača s opisom, šifre organizacijske jedinice s opisom, šifre mjesta troška s opisom, te šifre projekta s opisom, međusobno su povezane, te dnevnik i glavna knjiga omogućuju kvalitetni ažurni pregled poslovnih događaja.

3.4. Financijski izvještaji

Financijski izvještaji Stranke (bilanca, izvještaj o prihodima i rashodima, te bilješke uz financijske izvještaje) za 2008., dostavljeni su Državnom uredu za reviziju u zakonskom roku.

Prema odredbama članka 19. Zakona o financiranju političkih stranaka, nezavisnih lista i kandidata, politička stranka je dužna javno prikazati porijeklo i način utroška sredstava prikupljenih tijekom protekle kalendarske godine, te objaviti završni račun i financijske izvještaje na web stranici. Završni račun i financijski izvještaji su dokumenti u kojima se detaljno navode izvori prihoda, podaci o fizičkim i pravnim osobama koje su dale dobrovoljne priloge (donacije), te podaci o namjeni, odnosno aktivnostima za koje su sredstva utrošena.

Završni račun i financijski izvještaji te podaci o pravnim osobama koje su dale dobrovoljne priloge (donacije), objavljeni su na web stranici Stranke.

Podaci objavljeni na web stranici odgovaraju podacima iskazanim u financijskim izvještajima i poslovnim knjigama.

- Bilanca

U bilanci na dan 31. prosinca 2008. iskazana je vrijednost ukupne imovine te obveza i vlastitih izvora u iznosu 1.742.636,00 kn. Imovina se sastoji od dugotrajne i kratkotrajne imovine. Vrijednost dugotrajne imovine iznosi 654.401,00 kn, a odnosi se na prijevozna sredstva te računalnu i uredsku opremu.

Kratkotrajnu imovinu u iznosu 1.088.235,00 kn, čine novac u banci i blagajni u iznosu 974.905,00 kn, potraživanja u iznosu 58.653,00 kn, te rashodi budućeg razdoblja u iznosu 54.677,00 kn.

Obveze iznose 423.876,00 kn, višak prihoda 931.875,00 kn i vlastiti izvori 386.885,00 kn.

- Izvještaj o prihodima i rashodima

U izvještaju o prihodima i rashodima za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2008. iskazani su prihodi u iznosu 3.640.290,00 kn, rashodi u iznosu 3.311.350,00 kn, te višak prihoda u iznosu 328.940,00 kn. Ostvareni prihodi odnose se na prihode iz proračuna u iznosu 3.361.376,00 kn, prihode od dobrovoljnih priloga (donacija) u iznosu 123.474,00 kn, prihode od članarina u iznosu 97.420,00 kn, te druge prihode u iznosu 58.020,00 kn. Izvršeni rashodi odnose se na materijalne rashode u iznosu 1.897.057,00 kn, rashode za zaposlene u iznosu 1.351.638,00 kn, te druge rashode u iznosu 62.655,00 kn. .

- Bilješke uz financijske izvještaje

U bilješkama za 2008. dana je detaljnija razrada i dopuna podataka iz bilance i izvještaja o prihodima i rashodima. Prema bilješkama, dugotrajna imovina odnosi se na nabavnu vrijednost opreme, namještaja, prijevozna sredstva i nematerijalnu imovinu u iznosu 1.291.912,06 kn, ispravak vrijednosti u iznosu 637.511,17 kn, te sadašnju vrijednost imovine u iznosu 654.400,89 kn. Tijekom 2008. nabavljena je imovina u vrijednosti 278.737,91 kn, a financirana je iz vlastitih sredstava u iznosu 83.737,91 kn te putem financijskog leasinga u iznosu 195.000,00 kn.

Bilješke također sadrže detaljniju razradu kratkoročnih obveza, izvora financiranja i salda fonda, prihoda i rashoda te pregled osoba kojima su tijekom 2008. dane donacije za liječenje ili za neke druge namjene.

3.5. Popis imovine i obveza

Popis imovine i obveza propisan je odredbama Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija. Obavlja se na kraju svake poslovne godine sa stanjem na datum bilance radi usklađenja knjigovodstvenog sa stvarnim stanjem. Povjerenstvo za popis osniva zakonski predstavnik, koji na temelju izvještaja i priloženih popisnih lista odlučuje o manjkovima, viškovima, otpisu i rashodovanju imovine.

Odluka o godišnjem popisu i osnivanju povjerenstva za popis donesena je u prosincu 2008. Popisom su obuhvaćena novčana sredstva na računima i u blagajnama, potraživanja i obveze, te dugotrajna materijalna imovina.

Povjerenstvo je obavilo popis imovine i obveza, te sastavilo zapisnik o rezultatima obavljenog popisa. Stanje imovine i obveza iskazano u poslovnim knjigama odgovara stvarnom stanju utvrđenom popisom.

3.6. Potraživanja i obveze

Koncem 2008. iskazana su potraživanja u iznosu 58.653,00 kn, a odnose se na potraživanja od gradova i općina (koja su naplaćena u tijeku obavljanja revizije, odnosno u svibnju 2009.) u iznosu 40.913,00 kn, za članarine u iznosu 8.200,00 kn, za prihode od financijske imovine u iznosu 2.158,00 kn, te druga potraživanja u iznosu 7.382,00 kn.

Obveze na dan 31. prosinca 2008. iznosile su 423.876,00 kn, a odnose se na obveze za zaposlene u iznosu 120.569,00 kn, te na obveze za materijalne rashode u iznosu 174.855,00 kn. Navedene obveze podmirene su u 2009. Obveze u iznosu 128.452,00 kn nisu dospjele, a odnose se na obveze za primljene zajmove putem financijskoga leasinga koncem 2009.

4. NOVČANA SREDSTVA

U 2008. poslovanje Stranke obavljalo se putem žiro računa otvorenog kod poslovnih banaka. Ukupna novčana sredstva koncem 2008. iznosila su 974.905,00 kn, a odnosila su se na novčana sredstva na računu u iznosu 965.440,00 kn i u blagajni u iznosu 9.465,00 kn.

Blagajničko poslovanje evidentirano je u knjizi blagajne. Blagajnički izvještaji zaključuju se mjesečno. Uplate u blagajnu odnosile su se na uplate novca sa žiro računa za potrebe blagajne. Isplate iz blagajne odnosile su se na naknade troškova prijevoza za korištenje privatnog automobila u službene svrhe, službena putovanja, te druge materijalne troškove.

Blagajnički izvještaji, uplatnice i isplatnice sadrže propisane elemente. Iznosi na uplatnicama i isplatnicama odgovaraju iznosima u blagajničkim izvještajima.

Blagajnički izvještaji potpisani su od ovlaštene osobe za potpis dokumenata, a blagajničko poslovanje obavljano je u skladu s propisima.

5. PRIHODI

Prihodi za 2008. planirani su u iznosu 3.711.750,00 kn, a ostvareni su u iznosu 3.640.290,00 kn. Odnose se na prihode iz proračuna u iznosu 3.361.376,00 kn, prihode od dobrovoljnih priloga (donacija) u iznosu 123.474,00 kn, prihode od članarina u iznosu 97.420,00 kn, te druge prihode u iznosu 58.020,00 kn.

U tablici broj 1 daju se podaci o planiranim i ostvarenim prihodima za 2008.

Tablica broj 1

Planirani i ostvareni prihodi za 2008.

u kn

Redni broj	Vrsta prihoda	Planirano	Ostvareno	Ostvarenje u %	Udjel u %
1	2	3	4	5	6
1.	Prihodi iz proračuna	3.400.000,00	3.361.376,00	98,9	92,3
2.	Prihodi od članarina	100.000,00	97.420,00	97,4	2,7
3.	Prihodi od dobrovoljnih priloga (donacija)	150.000,00	123.474,00	82,3	3,4
4.	Drugi prihodi	61.750,00	58.020,00	93,9	1,6
Ukupno		3.711.750,00	3.640.290,00	98,1	100,0

5.1. Prihodi iz proračuna

Prihodi iz proračuna planirani su u iznosu 3.400.000,00 kn, a ostvareni su u iznosu 3.361.376,00 kn. Odnose se na prihode iz državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ostvareni su na temelju odredbi Zakona o financiranju političkih stranaka, nezavisnih lista i kandidata.

Odredbama članaka 7. do 13. spomenutog Zakona, sredstva za redovito godišnje financiranje političkih stranaka, koja se osiguravaju u državnom proračunu za iduću proračunsku godinu iznose 0,056% sredstava tekućih izdataka proračuna iz prethodne godine.

Odbor za Ustav, poslovnik i politički sustav Hrvatskog sabora, donosi odluku o raspoređivanju sredstava iz državnog proračuna za svaku godinu, kojom se utvrđuje jednaki iznos sredstava za svakog zastupnika u Hrvatskom saboru, tako da pojedinoj političkoj stranci pripadaju sredstva razmjerno broju njihovih zastupnika. Za svakog izabranog zastupnika manje zastupljenog spola, političkim strankama pripada i pravo na naknadu u visini 10,0% iznosa predviđenog po svakom zastupniku.

U skladu s navedenim kriterijima, Stranci su iz državnog proračuna raspoređena sredstva za 2008. u iznosu 1.031.324,00 kn, odnosno tromjesečno 257.831,00 kn.

Iz proračuna Županije, gradova i općina s područja Istarske županije (devet gradova i 21 općina), Stranci su doznačena sredstva u iznosu 2.064.443,00 kn, te iz proračuna Županije, gradova i općina (četiri grada i dvije općine) s područja Primorsko goranske županije u iznosu 265.609,00 kn.

Stranka je u 2008. vodila evidencije za sve gradove i općine, obveznike uplate prihoda iz proračuna, prema odlukama skupština, te gradskih i općinskih vijeća. Također, poduzimane su mjere naplate potraživanja od spomenutih lokalnih jedinica.

Pojedine lokalne jedinice su na temelju zaključaka vijeća, donijele odluku o oslobađanju od obveze uplate sredstava za rad političkih stranaka, uz obrazloženje da su vijećnici volonteri koji rade bez naknade, a pojedine lokalne jedinice su navele da nemaju dostatna sredstava za financiranje rad političkih stranaka.

5.2. Prihodi od članarina

Prihodi od članarina planirani su u iznosu 100.000,00 kn, a ostvareni su u iznosu 97.420,00 kn. Odnose se na dobrovoljne uplate članova u iznosu 88.120,00 kn na žiro račun, te uplate putem blagajne u iznosu 9.300,00 kn. Članarina je za članove iznosila 100,00 kn, a za dužnosnike 1.100,00 kn. Stranka je izdavala potvrde o primitku članarina. Iz poslovnih knjiga su vidljivi podaci o ukupnom iznosu zaduženja, te iznosu duga ukupno za sve članove i pojedinačno za svakog člana Stranke. Ustrojen je jedinstveni registar članova, prema pojedinim kategorijama obveznika uplate članarine, te podaci o članarini. Poduzimane su mjere za naplatu potraživanja za članarinu.

Prema odredbama Zakona o financiranju političkih stranaka, nezavisnih lista i kandidata i Pravilnika o načinu vođenja evidencija i izdavanja potvrda o primitku članarina i dobrovoljnih priloga (donacija), političke stranke su obvezne voditi evidenciju i izdati potvrde o primitku članarina i dobrovoljnih priloga (donacija).

Stranka je dostavljala potvrde i osigurala podatke o primljenim članarinama u poslovnim knjigama. Također, ustrojene su evidencije o primljenim članarinama za 2008.

5.3. Prihodi od dobrovoljnih priloga (donacija)

Prihodi od dobrovoljnih priloga (donacija) planirani su u iznosu 150.000,00 kn, a ostvareni su u iznosu 123.474,00 kn.

Odnose se na primljene donacije u novcu od trgovačkih društava u iznosu 122.774,00 kn, te od fizičkih osoba u iznosu 700,00 kn.

Prema odredbama Zakona o financiranju političkih stranaka, nezavisnih lista i kandidata i Pravilnika o načinu vođenja evidencija i izdavanja potvrda o primitku članarina i dobrovoljnih priloga (donacija), političke stranke su obvezne voditi evidenciju i izdati potvrde o primitku članarina i dobrovoljnih priloga (donacija).

Stranka je dostavljala potvrde i vodila evidencije o primljenim dobrovoljnim prilozima (donacijama) za 2008.

5.4. Drugi prihodi

Drugi prihodi planirani su u iznosu 61.750,00 kn, a ostvareni su u iznosu 58.020,00 kn. Odnose se na prihode od naknade šteta od osiguravajućeg društva u iznosu 37.411,00 kn, od kamata u iznosu 14.859,00 kn, te ostvarene prihode vezano za naknadu troškova prigodom održavanja izbora za mjesne odbore (s obzirom na broj izabranih članova u vijeće mjesnih odbora) u iznosu 5.750,00 kn.

6. Rashodi

Rashodi Stranke planirani su u iznosu 3.407.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 3.311.350,00 kn.

U tablici broj 2 daju se podaci o planiranim i izvršenim rashodima za 2008.

Tablica broj 2

Planirani i izvršeni rashodi za 2008.

u kn

Redni broj	Vrsta rashoda	Planirano	Izvršeno	Izvršenje u %	Udjel u %
1	2	3	4	5	6
1.	Rashodi za zaposlene	1.477.000,00	1.351.638,00	91,5	40,8
2.	Materijalni rashodi	1.857.000,00	1.897.057,00	102,2	57,3
3.	Rashodi za amortizaciju	22.500,00	13.863,00	61,6	0,4
4.	Financijski rashodi	15.500,00	14.592,00	94,1	0,5
5.	Rashodi za donacije	35.000,00	34.200,00	97,7	1,0
Ukupno		3.407.000,00	3.311.350,00	97,2	100,0

6.1. Rashodi za zaposlene

Rashodi za zaposlene planirani su u iznosu 1.477.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 1.351.638,00 kn. Odnose se na rashode za neto plaće u iznosu 796.349,00 kn, porez i prizrez u iznosu 104.428,00 kn, doprinose u iznosu 418.861,00 kn, te druga materijalna prava zaposlenih u iznosu 32.000,00 kn.

Prema odredbama Pravilnika o unutarnjem ustrojstvu ureda Stranke utvrđena su sljedeća radna mjesta: glavni tajnik, savjetnik, njegov zamjenik, osam tajnika, jedan samostalni referent i 13 administrativnih referenta. Također je određeno i radno mjesto savjetnika. Ukupno je predviđeno 27 zaposlenika.

Koncem 2008. Stranka je imala 13 zaposlenika, od čega jedanaest na neodređeno vrijeme, a dva na određeno vrijeme (glavni tajnik, savjetnik, dva tajnika, te devet administrativnih referenata). Sa zaposlenicima su zaključeni ugovori o radu.

Tijekom 2008. plaće su obračunane u skladu s odredbama Pravilnika o unutarnjem ustrojstvu ureda Stranke, te Pravilnika o radu.

Prava i dužnosti zaposlenika koja proizlaze iz radnih odnosa određena su Pravilnikom o radu. Prema navedenom Pravilniku glavni tajnik je ovlašten da donosi pojedinačne odluke o pravima i obvezama iz radnog odnosa. Također, određeno je zaključivanje ugovora o radu, radno vrijeme, odmori i dopusti, zdravlje i sigurnost na radu, plaće, dodaci na plaće i naknade, naknada štete, prestanak ugovora o radu, te ostvarivanje prava i obveza iz radnog odnosa. Odlukom o vrednovanju radnih mjesta, određeni su koeficijenti složenosti pojedinih skupina radnih mjesta (za sedam skupina) u rasponu od 1,55 do 4,80.

Najniža isplaćena neto plaća u 2008. iznosila je 3.740,00 kn, a najviša 11.106,00 kn. Na isplaćene plaće i naknade za godišnji odmor obračunani su i plaćeni porezi i doprinosi, te ustrojene evidencije u skladu s propisima.

Rashodi za druga materijalna prava zaposlenih izvršeni su u iznosu 32.000,00 kn. U skladu s Pravilnikom o radu, donesene su odluke za isplatu naknade za godišnji odmor (regres) u iznosu 1.000,00 kn po zaposleniku, jubilarnih nagrada u iznosu 1.500,00 kn, dara za dijete u iznosu 300,00 kn, božićnice u iznosu 1.000,00 kn, te potpora radi smrti člana uže obitelji u iznosu 3.000,00 kn. Naknade su obračunane i isplaćene u skladu s propisima.

6.2. Materijalni rashodi

Materijalni rashodi planirani su u iznosu 1.857.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 1.897.057,00 kn. Odnose se na rashode za usluge u iznosu 1.098.316,00 kn, materijal i energiju u iznosu 283.811,00 kn, naknade troškova zaposlenima u iznosu 110.460,00 kn, te druge materijalne rashode u iznosu 404.470,00 kn.

6.2.1. Rashodi za usluge

Rashodi za usluge planirani su u iznosu 1.150.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 1.098.316,00 kn. Odnose se na usluge promidžbe u iznosu 466.210,00 kn, usluge telekomunikacija, pošte i prijevoza u iznosu 176.530,00 kn, usluge najma u iznosu 141.770,00 kn, usluge održavanja u iznosu 139.112,00 kn, intelektualne i osobne usluge u iznosu 106.232,00 kn, te druge usluge u iznosu 68.462,00 kn.

- Rashodi za usluge promidžbe

Rashodi za usluge promidžbe izvršeni su u iznosu 466.210,00 kn. Odnose se na usluge promocije putem elektronskih medija (lokalnim televizijskim i radio postajama, promocije putem magnetskih medija) u iznosu 258.737,00 kn, usluge promocije putem tiskovina u iznosu 103.333,00 kn, svečanosti i razne reklamne poklone u iznosu 71.155,00 kn, te istraživanja javnog mnijenja, troškova idejnih rješenja za promociju i druge usluge u iznosu 32.985,00 kn.

Rashodi za usluge promidžbe više su iskazani za 197.000,00 kn jer su pogrešno evidentirane uplate predujma za usluge promidžbe putem elektronskih medija i zakup oglasnih površina što je opisano u poglavlju poslovne knjige.

- Rashodi za usluge telekomunikacija, pošte i prijevoza

Rashodi za usluge telekomunikacija, pošte i prijevoza izvršeni su u iznosu 176.530,00 kn. Odnose se na usluge fiksnih i pokretnih telefona, poštarinu i prijevozne usluge. Evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

- Rashodi za usluge najma

Rashodi za usluge najma u iznosu 141.770,00 kn, odnose se na najamnine poslovnog prostora u gradovima i općinama Istarske i Primorsko goranske županije, te na najam dvorana i opreme. Evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

- Rashodi za usluge održavanja

Rashodi za usluge održavanja izvršeni su u iznosu 139.112,00 kn. Odnose se na usluge održavanja uredske opreme i službenih automobila te troškove čišćenja u iznosu 73.822,00 kn, popravak službenih automobila u iznosu 50.660,00 kn, te usluge bojanja uredskih prostorija u iznosu 14.630,00 kn. Evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

- Intelektualne i osobne usluge

Rashodi za intelektualne i osobne usluge izvršeni su u iznosu 106.232,00 kn. Odnose se na konzultantske usluge u iznosu 48.800,00 kn, knjigovodstvene usluge u iznosu 42.090,00 kn, te odvjetničke i javno bilježničke usluge u iznosu 15.342,00 kn. Evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

- Rashodi za druge usluge

Rashodi za druge usluge izvršeni u iznosu 68.462,00 kn odnose se na komunalne usluge u iznosu 15.366,00 kn, te druge usluge u iznosu 53.096,00 kn, koje obuhvaćaju usluge zaštitarske djelatnosti, razne oglase, usluge studentskog servisa, aranžmane i drugo. Evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

6.2.2. Rashodi za materijal i energiju

Rashodi za materijal i energiju izvršeni su u iznosu 283.811,00 kn, a odnose se na rashode za plin, električnu energiju, lož ulje, te rashode za gorivo za službene automobile.

Tijekom 2008. korištena su četiri službena automobila. Stranka nije vodila evidenciju o potrošnji goriva niti putnim radnim listovima pojedinačno za svaki službeni automobil, što je opisano u poglavlju poslovne knjige.

6.2.3. Rashodi za naknade troškova zaposlenima

Rashodi za naknade troškove zaposlenima izvršeni su u iznosu 110.460,00 kn, odnose se na troškove službenog puta u iznosu 57.984,00, te prijevoza zaposlenika s posla i na posao u iznosu 52.476,00 kn. Troškovi službenog puta obračunani su na temelju uredne dokumentacije, uz priložena izvješća o službenom putu u skladu s propisima, te uz ovjeru odgovornih osoba. Naknade prijevoza zaposlenicima obračunane su prema cijenama karata autobusa za određene pravce između mjesta stanovanja i radnog mjesta zaposlenika Stranke.

6.2.4. Drugi materijalni rashodi

Drugi materijalni rashodi izvršeni su u iznosu 404.470,00 kn. Odnose se na troškove reprezentacije u iznosu 315.098,00 kn, članarine u iznosu 56.920,00 kn, premije osiguranja u iznosu 28.081,00 kn, te drugo u iznosu 4.371,00 kn.

Rashodi za reprezentacija se odnose na obilježavanje blagdana, obljetnicu Sabora Stranke, te druge aktivnosti Stranke. Na računima su navedene aktivnosti na koje se odnose spomenuti rashodi.

Rashodi za članarine se odnose na plaćanje godišnje članarine Europskoj liberalnoj demokratskoj reformatorskoj stranci (dalje u tekstu: ELDR) u iznosu 55.464,00 kn, te uplatu članarine mladeži ELDR u iznosu 1.456,00 kn.

Rashodi za premije osiguranja u iznosu 28.081,00 kn se odnose na osiguranje službenih automobila u iznosu 18.109,00 kn, te osiguranje imovine od provalne krađe, loma strojeva, loma stakla i požara u iznosu 9.972,00 kn. Drugi rashodi u iznosu 4.371,00 kn odnose se na Županijske poreze za osobne automobile, te na plaćanja parkiranja službenih automobila.

Drugi materijalni rashodi evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

6.3. Rashodi za amortizaciju

Rashodi za amortizaciju planirani su u iznosu 22.500,00 kn, a izvršeni su u iznosu 13.863,00 kn. Odnose se na obračun amortizacije za imovinu nabavljenu u 2008. Ispravak vrijednosti imovine u iznosu 123.119,00 kn nabavljene prethodnih godina obavljen je na teret vlastitih izvora.

6.4. Financijski rashodi

Financijski rashodi planirani su u iznosu 15.500,00 kn, a izvršeni su u iznosu 14.592,00 kn. Odnose se na otplatu osobnog automobila nabavljenog putem financijskog leasinga u iznosu 6.213,00 kn, te na naknade za bankarske usluge, usluge platnog prometa, negativne tečajne razlike i zatezne kamate u iznosu 8.379,00 kn. Evidentirani su na temelju dokumentacije ovjerene od ovlaštene osobe da su usluge stvarno obavljene.

6.5. Rashodi za donacije

Rashodi za donacije planirani su u iznosu 35.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 34.200,00 kn. Donacije su uplaćene oboljelim članovima Stranke za naknadu troškova, te udruzi za održavanje sportskog natjecanja. Izvršeni su na temelju uredne dokumentacije.

7. NABAVA IMOVINE

Planirana je nabava imovine u iznosu 300.000,00 kn, te financiranje nabave putem financijskog leasinga u iznosu 200.000,00 kn, te iz vlastitih sredstava u iznosu 100.000,00 kn.

U 2008. nabavljena je imovina u iznosu 278.738,00 kn, a odnosi se na nabavu službenog automobila putem financijskog leasinga u iznosu 195.000,00 kn, te nabavu računalne i uredske opreme u iznosu 83.738,00 kn. Vrijednost nabavljene imovine evidentirana je u poslovnim knjigama u skladu s propisima.

Nabava službenog automobila obavljena je na temelju ugovora o financijskom leasingu zaključenog u lipnju 2008. Ugovorena je vrijednost nabave u iznosu 26.694,04 EUR, rok otplate 36 mjeseci i mjesečni obrok u iznosu 635,72 EUR. Otplata je započela u lipnju 2008., a završava u srpnju 2011. Po isteku zaključenog ugovora, primatelj leasinga ima opciju kupnje po cijeni ostatka vrijednosti uz pripadajuće troškove, ali uz obvezu upućivanja pisanog zahtjeva najmanje 30 dana prije isteka ugovora. Dobavljaču automobila za osiguranje naplate sredstava u razdoblju otplate, predane su dvije zadužnice i polica kasko osiguranja.

8. NALAZ

Računovodstveno poslovanje i planiranje

- 1.1. Računovodstveno poslovanje se vodi u skladu s odredbama Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija. Računovodstvene usluge za Stranku obavlja knjigovodstveni ured na temelju zaključenog ugovora. Ustrojene su sljedeće poslovne knjige: dnevnik, glavna knjiga, te pomoćne knjige. Od pomoćnih knjiga vode se knjiga blagajne, knjiga osnovnih sredstava, knjiga ulaznih računa, te knjiga primljenih i izdanih vrijednosnih papira. Nije vođena evidencija o potrošnji goriva ni putni radni listovi za službene automobile. Odredbama članka 6. Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija, propisano je vođenje evidencije putnih naloga i korištenja službenih automobila.

U poslovnim knjigama za 2008. evidentirani su dani predujmovi u iznosu 197.000 kn na računima rashoda umjesto na računima potraživanja za dane predujmove. Odredbama članka 3. Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija, propisano je da se računovodstveno poslovanje neprofitnih organizacija temelji na opće prihvaćenim računovodstvenim načelima točnosti, istinitosti, pouzdanosti i pojedinačnom iskazivanju pozicija.

Državni ured za reviziju nalaže evidentiranje poslovnih događaja i vođenje evidencija za službene automobile o potrošnji goriva i broju prijeđenih kilometara u skladu s odredbama Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija.

- 1.2. Stranka prihvaća nalaz Državnog ureda za reviziju i obrazlaže da će u potpunosti ustrojiti evidenciju putnih radnih listova za sve automobile, te mjesečne potrošnje goriva, uz napomenu da je ljudski faktor u tome presudan jer su pojedinci veoma neažurni, te se može pretpostaviti da će do nekih razlika u vođenju doći i u narednom razdoblju. Nadalje obrazlaže da je računovodstveni servis pogrešno evidentirao usluge promidžbe. Također obrazlaže da je za predujam u iznosu 122.000,00 kn pribavljena bjanko zadužnicu, a za drugih 75.000,00 kn zbog dugogodišnje dobre suradnje, nije zatraženo sredstvo osiguranja za izvršenje posla.**

Tijekom 2008. Stranka je obavljala poslovanje u skladu s programom i Statutom. Prihodi za 2008. planirani su u iznosu 3.711.750,00 kn, a ostvareni su u iznosu 3.640.290,00 kn. Odnose se na prihode iz proračuna u iznosu 3.361.376,00 kn, prihode od članarine u iznosu 97.420,00 kn, prihode od dobrovoljnih priloga (donacija) u iznosu 123.474,00 kn, te druge prihode u iznosu 58.020,00 kn. Rashodi Stranke planirani su u iznosu 3.407.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 3.311.350,00 kn. Izvršeni su za materijalne rashode u iznosu 1.897.057,00 kn, rashode za zaposlene u iznosu 1.351.638,00 kn, rashode za donacije 34.200,00 kn, financijske rashode 14.592,00 kn, te rashode za amortizaciju u iznosu 13.863,00 kn. Ostvarenim приходima financirani su rashodi za redovno poslovanje Stranke, te za ostvarenje ciljeva utvrđenih programskom deklaracijom i Statutom. Revizijom utvrđene nepravilnosti i propusti, koji se odnose na evidentiranje danih predujmova i vođenje evidencije za službene automobile, nisu značajnije utjecali na istinitost i realnost financijskih izvještaja i pravilnost poslovanja.

III. MIŠLJENJE

1. U skladu s odredbama Zakona o državnoj reviziji, obavljena je revizija financijskih izvještaja i poslovanja Istarskog demokratskog sabora (dalje u tekstu: Stranka) za 2008., o čemu je izraženo bezuvjetno mišljenje.
2. Postupci revizije provedeni su u skladu s revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija – INTOSAI i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora.
3. Financijski izvještaji Stranke za 2008., u svim značajnijim aspektima iskazuju objektivan i istinit prikaz poslovanja tijekom godine i stanja na koncu godine, a sastavljeni su u skladu s propisima koji određuju računovodstvo neprofitnih organizacija. Poslovanje je obavljeno u skladu s propisima koji određuju nadležnost Stranke.

Tijekom 2008. Stranka je obavljala poslovanje u skladu s programom i Statutom. Prihodi za 2008. planirani su u iznosu 3.711.750,00 kn, a ostvareni su u iznosu 3.640.290,00 kn. Odnose se na prihode iz proračuna u iznosu 3.361.376,00 kn, prihode od članarine u iznosu 97.420,00 kn, prihode od dobrovoljnih priloga (donacija) u iznosu 123.474,00 kn, te druge prihode u iznosu 58.020,00 kn. Rashodi Stranke planirani su u iznosu 3.407.000,00 kn, a izvršeni su u iznosu 3.311.350,00 kn. Izvršeni su za materijalne rashode u iznosu 1.897.057,00 kn, rashode za zaposlene u iznosu 1.351.638,00 kn, rashode za donacije 34.200,00 kn, financijske rashode 14.592,00 kn, te rashode za amortizaciju u iznosu 13.863,00 kn. Ostvarenim приходima financirani su rashodi za redovno poslovanje Stranke, te za ostvarenje ciljeva utvrđenih programskom deklaracijom i Statutom. Revizijom utvrđene nepravilnosti i propusti, koji se odnose na evidentiranje danih predujmova i vođenje evidencije za službene automobile, nisu značajnije utjecali na istinitost i realnost financijskih izvještaja i pravilnost poslovanja te izražavanje druge vrste mišljenja.